

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสิ่งทอง

นางสาวราศรี ผลาภิรมย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
แผนกวิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2520

AN ANALYTICAL STUDY OF SANG THONG

MISS RATREE PHALAPIROMYA

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Thai Language

Graduate School

Chulalongkorn University

1977

ภาพที่

หน้า

16	ภาพขุนเพชรซึ่งใช้ในพิธีแห่ขอม่นจากนางพันธุรัต . . .	126
17	ภาพทาสเจ้าแม่พันธุรัต (ศาลเจ้าแม่อาม่า) . . .	126
18	ภาพแผนที่ประกอบสถานที่ที่กล่าวถึงในเรื่องสังข์ทอง ของจังหวัดพังงา	288

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสังคมของ

โดย นางสาวราตรี ฌลาภิรมย์

แผนกวิชา ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แยมันดคา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
(ศาสตราจารย์ ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(ศาสตราจารย์ วชิร รมยะนันท์) ประธานกรรมการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แยมันดคา) กรรมการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คมคาย นิลประภัสสร) กรรมการ

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสังข์ทอง
ชื่อ นางสาวราตรี ผลาภิรมย์
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี เข้มมั่นคงดา
แผนกวิชา ภาษาไทย
ปีการศึกษา 2520

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับสังข์ทอง ซึ่งเป็นนิทานที่ปรากฏ
อย่างแพร่หลายในนิทานพื้นบ้านของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์มานาน
นับศตวรรษ โดยนำเอานิทานสังข์ทองทั้งที่เป็นกวีนิพนธ์ของไทย และที่เป็นนิทานพื้นบ้าน
ทั้งของไทยและต่างชาติ เทาที่จะค้นคว้าได้ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบว่า มีเนื้อเรื่อง
เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการสันนิษฐานหาที่มา
ของนิทานสังข์ทองของไทย

วิทยานิพนธ์นี้แบ่งออกเป็น 6 บท บทที่ 1 เป็นบทนำ กล่าวถึง ความเป็น
มาของปัญหา ขอบเขต และวิธีดำเนินการวิจัย ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้
บทที่ 2 เป็นการวิเคราะห์สังข์ทองในทุกรูปแบบที่มีต้นฉบับ ทั้งที่พิมพ์เป็นเล่มแล้ว และ
ที่ยังเป็นต้นฉบับตัวเขียน ในด้าน ประวัติการแต่ง จุดมุ่งหมายในการแต่ง วิธีแต่ง
และเนื้อเรื่อง บทที่ 3 กล่าวถึงนิทานพื้นบ้านทั้งของไทยและต่างชาติ บทที่ 4
กล่าวถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของไทยที่ได้จากเรื่องสังข์ทอง บทที่ 5
เป็นการเปรียบเทียบสังข์ทองฉบับต่าง ๆ ในด้าน รูปแบบ และเนื้อหา แล้วสันนิษฐาน
ที่มาของนิทานสังข์ทองของไทย บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

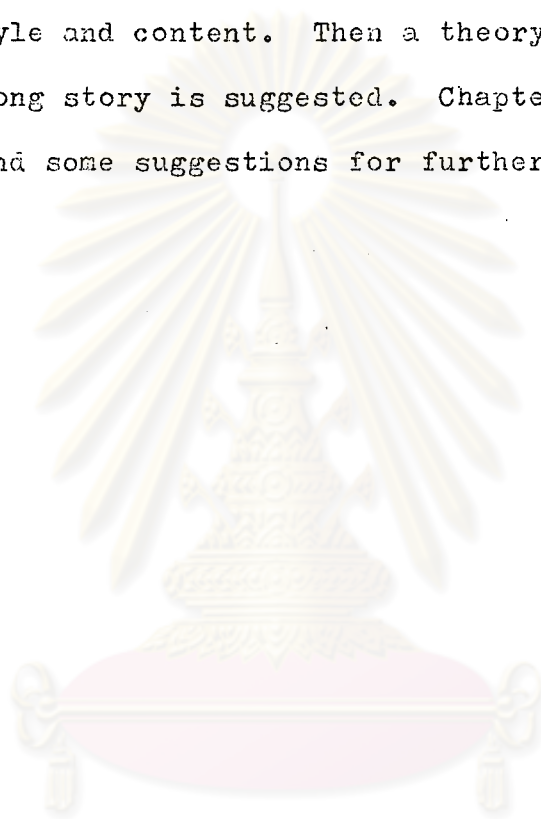
Thesis Title An Analytical Study of Sang Thong
Name Miss Ratreer Phalapiromya
Thesis Advisor Assistant Professor, Dr. Saksri Yamnadda
Department Thai Language
Academic Year 1977

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to study the story of Sang Thong, which has been a prevalent theme in the southeast Asian folktales for centuries, and to compare all of the Sang Thong stories available in Thai poetical works, Thai folktales and some foreign versions, in order to draw a supposition of the origin of the Thai Sang Thong story.

The thesis is divided into 6 chapters. Chapter I is an introduction which indicates the background, the scope and the research methods of the study of the Sang Thong story, and also includes a summing up of the researches accomplished in this regard. Chapter II presents all the literary works of the Sang Thong story, both published and in manuscripts, in four points, namely the origin, the purpose of the composition, the story and the method of presentation. Chapter III makes references to the

Thai and foreign Sang Thong folktales. Chapter IV discusses the social and cultural conditions derived from the Sang Thong story. Chapter V is the comparison among various versions of Sang Thong regarding the style and content. Then a theory of the origin of the Thai Sang Thong story is suggested. Chapter VI consists of the conclusion and some suggestions for further studies.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยความช่วยเหลือของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กัดศักดิ์ แยมันคคา อาจารย์ที่ปรึกษาในการวิจัย ซึ่งได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำ ตลอดจนตรวจและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

อนึ่ง ศาสตราจารย์ วชิร รมยะนันท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คมคาย นิลประภัสสร ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าช่วยตรวจแก้วิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณวิทยากรทุกท่านที่ได้กรุณาตอบข้อซักถามเกี่ยวกับเรื่องตั้งชื่อของคีย์ที่ทุกคน ขอขอบคุณผู้มีร่วมมือในการเสาะหาวิทยากรและผู้แนะนำสถานที่ที่เกี่ยวกับนิทานตั้งชื่อ ตลอดจนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติที่ให้ความร่วมมือในการค้นคว้าเอกสารตัวเขียนและวารสารต่าง ๆ ด้วยดี

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอขอบคุณ บิคา มารคา พี่น้อง และเพื่อน ๆ ทุกคน ที่ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ แก่ผู้วิจัยตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์พรณี เคชกำแหง แห่งวิทยาลัยครูจันทระเกษม นางสาวมณีวรรณ สิงห์คร และนางสาววารีย์ ศักดิ์ลาภกร ซึ่งได้เอื้อเฟื้อให้ยืมหนังสือบางเล่ม และช่วยแปลเอกสารบางส่วนที่ผู้วิจัยไม่เข้าใจอีกด้วย

สารบัญ

		หน้า
	บทคัดย่อภาษาไทย	ง
	บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
	กิตติกรรมประกาศ	ท
	รายการภาพประกอบ	ฑ
บทที่		
1	บทนำ	1
	ความเป็นมาของปัญหา	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	8
	ขอบเขตของการวิจัย	9
	วิธีดำเนินการวิจัย	9
2	การศึกษานิทานสังข์ของฉบับต่าง ๆ	10
	1. สวรรณสังข์ชาดก	10
	ประวัติการแต่งและจุดมุ่งหมาย	10
	วิธีแต่งและเนื้อเรื่อง	12
	2. บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง	18
	2.1 บทละครนอกเรื่องสังข์ทองครั้งกรุงเก่า	18
	ประวัติการแต่งและจุดมุ่งหมาย	18
	วิธีแต่งและเนื้อเรื่อง	19

บทที่

2.2	บทละครนอกเรื่องสังข์ทองพระราชนิพนธ์รัชกาล	
	ที่ 2 	27
	ประวัติการแต่งและจุดมุ่งหมาย 	27
	วิธีแต่งและเนื้อเรื่อง 	35
3.	สังข์ทองคำฉันท์ 	56
	ประวัติการแต่งและจุดมุ่งหมาย 	56
	วิธีแต่งและเนื้อเรื่อง 	63
4.	สังข์ทองที่เป็นกาพย์ (กลอนสวด) 	71
	ประวัติการแต่งและจุดมุ่งหมาย 	71
	วิธีแต่งและเนื้อเรื่อง 	75
5.	คำขอเรื่องสุวรรณะทอสังข์ 	86
	ประวัติการแต่งและจุดมุ่งหมาย 	86
	วิธีแต่งและเนื้อเรื่อง 	89
3	นิทานพื้นบ้านเกี่ยวกับเรื่องสังข์ทองทั้งของไทยและต่างชาติ ...	96
	นิทานพื้นบ้านของไทยเกี่ยวกับเรื่องสังข์ทอง 	96
	เรื่องสังข์ทองจังหวัดพังงา 	97
	เรื่องสังข์ทองจังหวัดนครศรีธรรมราช 	106
	เรื่องสังข์ทองจังหวัดสุโขทัย 	109
	เรื่องสังข์ทองจังหวัดอุตรดิตถ์ 	111
	เรื่องสังข์ทองจังหวัดนครสวรรค์ 	114
	เรื่องสังข์ทองจังหวัดชลบุรี 	122

เรื่องสังข์ทองจังหวัดราชบุรี	124
เรื่องสังข์ทองจังหวัดเพชรบุรี	127
นิทานต่างชาติที่มีเค้าโครงเรื่องคล้ายสังข์ทองของไทย	...				128
นิทานปาลองหรือปะหลอง เรื่องสังข์ขาว			128
นิทานไทยใหญ่ เรื่องอะล่องหอยขาว		132
นิทานไทยพม่า เรื่องอะล่องหอยขาว		134
นิทานลาว เรื่องท้าวเหินอ้ม	136
นิทานอินเดียในแคว้นต่าง ๆ	138
นิทานจากแคว้นอัสดัมหรืออะหม		139
นิทานอัสดัม เรื่อง The Jackal - mad	...				141
นิทานจากแคว้นเบงกอล เรื่องท้าววิกรมมาทิตย์ ตอน					
เลือกคู่	143
นิทานอินเดีย (ไม่ทราบว่าเป็นแคว้นใด)			146
นิทานสวีเดน เรื่องนางหนูน้อย	148
4 ศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมจากนิทานสังข์ทองของไทย					152
1. สภาพความเป็นอยู่และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ					155
1.1 การปกครองบ้านเมือง	155
1.2 การแต่งกาย	156
1.3 การละเล่นและกีฬาต่าง ๆ		162
1.4 การแต่งงานและการดำเนินชีวิตครอบครัว	...				166
1.5 การสื่อสาร	172

บทที่

1.6 การตัดสินใจและการใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ...	174
1.7 พิธีการต่าง ๆ	176
2. ความเชื่อของคน	179
2.1 ความเชื่อเรื่องบุญกรรม	180
ก. การพลัดพรากจากกัน	180
ข. การเลือกคู่	181
2.2 ความเชื่อถือโชคกลางและโหราศาสตร์ ...	183
ก. ความฝัน	184
ข. ลางบอกเหตุ	186
2.3 ความเชื่อถือทางไสยศาสตร์	187
ก. การทำเสน่ห์ยาแฝด	187
ข. การใช้เวทมนตร์คาถา	189
2.4 ความเชื่อถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์	192
ก. ความเชื่อเรื่องเทพ	192
ข. ความเชื่อเรื่องยักษ์	195
ค. ความเชื่อเรื่องพญานาค	196
ง. ความเชื่อเรื่องของวิเศษ	197
2.5 ความเชื่อเรื่องบุญบารมี	198
ก. บุญบารมีทำให้ใครๆ ไม่ตาย	198
ข. การตั้งสัตย์อธิษฐาน	199

บทที่

3.	ความรู้เบื้องต้น	200
4.	คำอุปมาอุปไมย และการอ้างวรรณคดีเรื่องอื่น	...					202
5	การวิเคราะห์เปรียบเทียบเรื่องสังข์ทอง				207
	1. วิเคราะห์เปรียบเทียบเนื้อหาของนิทานพื้นบ้านเกี่ยวกับเรื่องสังข์ทองทุกสำนวน			208
	1.1 เปรียบเทียบเนื้อหาของนิทานพื้นบ้านของไทยกับสังข์ทองพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2	...					208
	1.2 เปรียบเทียบเนื้อหาของนิทานพื้นบ้านของต่างชาติกับสังข์ทองของไทย		216
	2. วิเคราะห์เปรียบเทียบเนื้อหาของนิทานพื้นบ้านของต่างชาติกับสังข์ทองของไทย			224
	2.1 ลักษณะเนื้อหาที่เหมือนกัน			224
	2.2 ลักษณะเนื้อหาที่แตกต่างกัน			224
	3. สันนิษฐานที่มาของเรื่องสังข์ทองของไทย	...					285
6	สรุปผลการวิจัยและขอเสนอแนะ			291
	บรรณานุกรม	293

ภาคผนวก	299
ผนวก ก.	300
ผนวก ข.	330
ผนวก ค.	338
ประวัติผู้เขียน	339

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการภาพประกอบ

ภาพที่		หน้า
1	ภาพแทนหินส่วนของสถาปัตยกรรมทุ่งตึก	98
2	ภาพเขียนบนหน้าผาที่เขาเขียน	98
3	ภาพบ้านปลายนา ตำบลบางคลี	101
4	ภาพสภาพบ้านบางคลีปัจจุบัน	101
5	ภาพบ้านค้าย ตำบลนาเตย	103
6	ภาพวัดราชา	103
7	ภาพลูกคลี ตำบลบางคลี	104
8	ภาพหลุมคลี ตำบลทุ่งยั้ง	115
9	ภาพฝาผนังวัดพระบรมธาตุ ตอนเจ็ดศิลาเสียงพวงมาลัย	115
10	ภาพฝาผนังวัดพระบรมธาตุ ตอนนางมณฑาไปที่กระท่อม นางรจนา	116
11	ภาพฝาผนังวัดพระบรมธาตุ ตอนพระดั่งชั่งกำลังตีคลีกับ พระอินทร์	116
12	ภาพหน้าผาเชิงเขานางพันธุรัต ซึ่งเขียนคาถาเรียกเนื้อ เรียกปลาไว้	118
13	ภาพยอดเขานางพันธุรัต ซึ่งเป็นที่บรรจุกระดูกนางพันธุรัต	118
14	ภาพเขาหลวงเมืองราชบุรี เป็นเขาที่พระดั่งชั่งเห็นนางพันธุรัต มานั่งพักอยู่	125
15	ภาพกิลลาจารึกนางพันธุรัต ซึ่งเขียนมนตร์เรียกเนื้อเรียก ปลาไว้	125